

Redaktionell kommentar

I MARS 2009 UTKOM FÖRSTA NUMRET i denna skriftserie – *Forskning om undervisning och lärande* – och här kommer det fjortonde numret. Eftersom det är sista numret jag ansvarar för som redaktör känns det naturligt att göra en liten summering. Vad har hänt med skriften och inom ämnesområdet under dessa första sex år?

Den största förändringen är att skriften har utvecklats till en vetenskaplig tidskrift. Från och med nummer 10 infördes principen att artiklarna skulle granskas inom ramen för ett peer review-förfarande. Redaktionens målsättning med skriften höjdes och dess strävan är nu att bidra till bygget av den gemensamma kunskapsbas som lärarprofessionen behöver. ForskUL blev en tidskrift för publicering av resultat från olika praktiknära forskningsprojekt och forskning som behandlar frågor som är centrala för lärarnas yrkesutövning.

Innehållet i de första numren ville fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att lärare i högre grad behöver delta i sin egen och skolans utveckling. Så här formulerades det i inledningen till nr 2 – *Den forskande läraren*:

”Lärare, inom olika skolformer och ämnen, behöver kontinuerligt förbättra, förändra, utveckla och anpassa undervisningen – den pedagogiska yrkesverksamheten helt enkelt. Avgörande för skolans kvalitet är hur enskilda lärare kan utveckla sin egen kompetens. Kompetenskraven måste sättas i relation till de uppgifter som ska lösas och därmed blir lärares ansvar för skolans kunskapsbildning både en fråga för den egna utvecklingen och en fråga för lärarkåren i stort.”

De senaste decenniernas decentralisering av skolan och införandet av nya styrsystem skapade förhoppningar om att läraryrket skulle kunna lyftas till ökad professionalisering och bli ett centralt yrke i det vi kallar kunskapssamhället. Det är därför en paradox att just detta yrke visar så många tecken på att vara ett yrke i kris. Många av problemen har sin grund i hur skolan styrs. Decentraliseringen har inte kommit lärarna till del i den meningen att resurser och ansvar har följt med. Snarare har en ökad utifrånstyrning skett och en ökad standardisering av skolans innehåll införts. New Public Management, NPM, med bland annat ökade krav på dokumentation är sådant som förändrat läraryrket i grunden, men inte medvetet och med utbildningens kvalitet och behov som utgångspunkt. Se till exempel Ingrid Carlgrens artikel i nr 2. *Lärarna i kunskapssamhället – flexibla kunskapsarbetare eller professionella yrkesutövare.*

Förhoppningarna om en ökad professionalisering finns kvar och ForskUL bidrar efter förmåga. Men ska vi komma vidare på ett brett plan måste styrningen av sko-

lan förändras. Lärarna och deras kompetens måste erkännas och samhället måste ha tillit till lärarna. Som ett positivt tecken i tiden noterar jag att regeringen har tagit initiativ till en genomlysning av problemen med NPM.

Den starka responsen bland lärarna på utgivningen av ForskUL och det ökande intresset för att genomgå forskarutbildning visar att lärarna vill medverka till en förändring. Det är flera hundra lärare som de senaste åren har genomgått forskarutbildning, i varje fall om man räknar med de som avlagt lic.-examen. I denna grupp finns många som har medverkat i ForskUL och skriften kommer framöver förhoppningsvis att kunna bli ett forum för diskussioner som utgår från lärarnas frågeställningar och utforskandet av sin egen praktik.

Om man ser till behovet av ämnesdidaktisk forskning, alltså behovet av kunskaper för all undervisning i alla ämnen, skolformer och åldrar, är det mycket som återstår. Så här uttryckte jag mig för sex år sedan i förordet till första numret av *Forskning om undervisning och lärande*:

”Om skolan ska kunna utvecklas handlar det om ett kontinuerligt förbättringsarbete. Skolan behöver i hög grad utvecklas inifrån. Forskning om skolan grundad på lärarnas egna frågor, bör därför i större utsträckning ske i skolan. Det behövs fler lärare med forskarutbildning, men också magister- och masterutbildningar. Det handlar om en arbetsorganisation som har resurser till utveckling och kan höja kvalitetsnivån. Lärare med djupare kunskaper skulle kunna vara en resurs för sina kollegor. Att vara verksam i sin profession och samtidigt vara med om att utveckla ny kunskap genom forskning anses som en självklarhet inom flertalet andra professioner. Det borde vara lika självklart att det finns disputerade lärare i skolan, som kan och vill ta ansvar för skolan utveckling.”

Har det hänt något i positiv riktning på detta område? Ja, skollagen har tillförts en paragraf om att undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det är en lovvärd formulering, men för att kunna leva upp till det krävs det flerfaldigt med resurser jämfört med idag. Har det anställts fler forskarutbildade lärare i skolan? Sex år är kort tid. Ett system med så kallade karriärtjänster - förste lärare och lektorer - har visserligen inrättats av staten, men antalet inrättade lektorstjänster är försvinnande litet. Jag menar att det framför allt krävs en FoU-organisation i skolan och det är avgörande för den fortsatta utvecklingen. Väldigt få skolor har särskilda resurser avsatta till forskning och utveckling.

FoU i skolan har en stark koppling till lärarnas yrkesetik. Genom sina fackliga organisationer tog lärarna år 2001 initiativ till att utarbeta en yrkesetik för lärarkåren. Det var en del av lärarnas professionaliseringssträvanden. Lärarförbundets och Lärarnas Riksförbunds yrkesetiska principer innefattar dels yrkesetik i relation till eleven och kunskapsinnehållet, dels yrkesetik i relation till själva yrket.

Det senare handlar om lärares ansvar för sin egen yrkesutveckling, det vill säga att följa kunskapsutvecklingen inom sitt område, men också att bidra med att utveckla egna kunskaper för att förbättra undervisningen och skolans resultat. Med de yrkesetiska principerna markerar lärarna sin vilja till eget ansvarstagande för skolan, dess

Redaktionell kommentar

verksamhet och utveckling.

Lärares yrkesetik innebär att läraren tar ansvar och är en garant för barns, ungas och elevernas utveckling. Därför måste lärarna själva ha makten över arbetets innehåll och utveckling. Egen forskning och möjlighet att påverka forskningsinriktningen är därmed också en viktig del av lärarnas yrkesetik.

I detta nummer av ForskUL, nummer 14, berörs olika problemställningar som uppstått på grund av reformeringen av skolan. Bedömning har fått en allt större betydelse och innebär stora utmaningar för lärare idag. Hur skall bedömningarna bli likvärdiga och kunna användas som verktyg i elevens individuella kunskapsutveckling? Två artiklar i detta nummer ta upp bedömningsproblematik. **Martina Wyszinska Johansson** och **Ingrid Henning Loeb** har studerat yrkeselevers erfarenheter av bedömning, medan **Emilia Aldrin** har undersökt svensklärares erfarenheter kring textbedömning. Båda dessa studier visar på svårigheter med bland annat begreppen i kunskapskraven, det är abstrakta ord som är svåra att konkret förstå för elever och försvårar en likvärdig bedömning för lärarna. Ytterligare en problemställning är den om skolans övergripande mål, de som inte finns uppstaplade i de enskilda kursplanerna. Vad händer med skolans samhällsfostrande uppgift? Miljöundervisningen är ett sådant område som ska genomsyra alla ämnen och alla delar av verksamheten. I en artikel har **Christel Persson** och **Ann-Christine Sollerhed** studerat lärarstudenters kunskaper och resonemang kring hälsa och miljö inför sin yrkesroll som lärare i idrott och hälsa.

För att professionen ska kunna utveckla en gemensam kunskapsbas krävs dels fler systematiserade studier, men även en utveckling av både metodik och begrepp för att bygga ett eget forskningsfält för praktiktäna forskning för undervisning och lärande. Ett exempel på detta är **Gunn Nygren** och **Ingrid Carlgrens** artikel om hur elevers kunnande kan analyseras, en kunskap som är en nödvändig grund för att förbättra undervisningen. Deras studie utgår från en analys av en lektion i dans och visar på nödvändigheten att både skapa förståelse samt ett artikulerat språk för att utveckla undervisningen.

Från och med nu kommer Ingrid Carlgren att vara redaktör för ForskUL. Sedan ett år har ForskUL också en redaktionssekreterare Anna Sandström. Jag vill tacka alla som bidragit till innehållet under sex för mig själv mycket positiva år. Ingrid har varit med i redaktionen ända sedan starten, och ForskULs fortsatta utveckling kommer att ligga i goda händer.

Solweig Eklund
redaktör

